

Szajn, Izrael

Prasa Bundu w Polsce (1918-1939)

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 21/2, 91-100

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRASA BUNDU W POLSCE (1918—1939)

Opracował Izrael Szajn

Izrael Szajn urodził się 7 lipca 1908 r., zm. 10 lipca 1964 r. Był bibliotekarzem i bibliografem. W latach trzydziestych pracował w lewicowej bibliotece „Życie”. Po wojnie podjął pracę w Centralnej Bibliotece Żydowskiej przy Centralnym Komitecie Żydów Polskich. W 1949 r., po połączeniu tejże Biblioteki z Biblioteką Żydowskiego Instytutu Historycznego, został jej kierownikiem. Równoległe z działalnością bibliotekarską pracował naukowo, prowadząc badania bibliograficzne, których rezultatem są następujące opublikowane prace:

- *Bibliografia wydawnictw żydowskich partii robotniczych w Polsce w latach 1918—1939 (w jęz. jidysz)*. Wyd. Jidysz-Buch, Warszawa 1963.
- *Bibliografia dzienników i czasopism żydowskich wydawanych w latach 1919—1939 w języku polskim*. Oprac. M. Fuks, „Biuletyn ŻIH”, 1971, nr 2 (78), s. 107—132.
- *Materiały do bibliografii prasy żydowskiej w Polsce 1918—1939 (w jęz. jidysz)* w pracy zbiorowej pod red. J.A. Fishmana *Studies on Polish Jewry 1919—1939*. Yivo Institute, New York 1974, s. 422—484.
- *Bibliografia wydawnictw nieperiodycznych dotyczących żydowskich instytucji i organizacji społecznych działających w Polsce w latach 1918—1939 (wydawanych w jęz. polskim)*. Oprac. M. Fuks, „Biuletyn ŻIH”, 1975, nr 3/95, s. 105—112.
- *Bibliografia żydowskiej prasy młodzieżowej wydawanej w Polsce w latach 1918—1939 w języku polskim*. Oprac. M. Fuks, tamże, 1978, nr 2 (106), s. 53—90.

Niżej publikujemy przekazaną nam przez żonę autora Bronisławę oraz córkę Helenę bibliografię periodyków Bundu w Polsce w latach 1918—1939 oraz organizacji związanych z Bundem, w transkrypcji polskiej Heleny Szajn. Opracowanie zawiera jedynie wydawnictwa periodyczne, w tym jednodniówki, które faktycznie były lub miały być periodykami.

I. PRASA BUNDU

1. ARBETER-CAJTUNG [Gazeta Robotnicza]. Tygodnik poświęcony życiu robotników i sprawom społecznym Częstochowy, Zagłębia i okolic. Częstochowa 1923 (20 II) — 1927 (29 IV). Red. Refoel Federman („Amikum”), Częstochowa, Panny Marii 20. Druk. B. Bocian, Częstochowa, Aleje 6; Spółdzielcza Drukarnia „Kultura”, A. Helfgot, Częstochowa, Aleje 23 i M. Rozensztajn, Piotrków Trybunalski. 35 × 25 cm. BJ.

20 kwietnia 1927 r. „Arbeter-Cajtung” połączył się z „Piotrkower Weker”.

2. ARBETER-CAJTUNG. Częstochowa 1937 (19, 26 II, 5 III). Red. Dawid Brat. Red. i adm. Częstochowa, Piłsudskiego 17. Druk. M. Rozensztajn. 50 × 35 cm.
3. ARBETER-INFORMATOR [Informator Robotniczy]. Międzyrzec 1927 (30 IX) — 1928 (29 VI).

Pierwszy numer (30 IX 1927) nosił tytuł „Arbeter-Informator”. Następne: „Mezriczer Informator” [Informator Międzyrzecki] 21 X 1927, „Unzer Informator” [Nasz Informator] 11 XI 1927, „Najer Informator” [Nowy Informator] 16 XII 1927, „Hajntiker Informator” [Dzisiejszy Informator] 6 I 1928, „Mezriczer Informator” [Informator Międzyrzecki] 27 I i 10 II 1928.

4. ARBETER-SZTYME [Głos Robotniczy]. Warszawa 1919 (23 V). Red. Nowolipie 7.
5. ARBETER-SZTYME. Dziennik. Warszawa 1920, nr 1 (24 III) — 31 (30 IV). Wyd. KC Bundu w Polsce. Red. M. Orzech. Red. Nowolipie 7. ŻIH.
6. ARBETER-SZTYME. Lwów 1922 (21 X) — 1924, 1927—1932 (14 X). Red. odp. Awram Poch. Red. i adm. Lwów, Szpitalna 14, Kotlarska 1. Druk. „Sztuka”, Gazowa 20, plac Strzelecki 2; „Literacka”, Piłsudskiego 6; Ebnera, Słoneczna 23. 47 × 31,5 cm.
7. ARBETER-SZTYME. Tygodnik. Międzyrzec 1933, nr 1 (15 XII). Wyd. „Kultur-Liga”. Red. B. Wernicki.
8. ARBETER-Wochenblat [Tygodnik Robotniczy]. Tygodnik. Wilno 1927, nr 1 (13 V) — 1928, nr 11 (16 III). Red. i wyd. I. Żeleznikow, Gdańska 3. 32 × 48 cm.

Pierwszy numer ukazał się pod nagłówkiem „Unzer Sztyme”, od nr. 6 (2 VI 1927) przestał się ukazywać. Wznowienie: 16 XII 1927.

9. BIAŁYSTOKER ARBETER-SZTYME [Białostocki Głos Robotniczy]. Białystok 1921, nr 1 (1 XI).

Po pierwszym numerze zawieszony przez władze.

10. BIAŁYSTOKER WEKER [Białostocka Pobudka]. Białystok 1925, nr 1 (9 I) — 1931, nr 57 (30 IX). Red. i wyd. D. Sztajn, J. Starowlanski, Św. Rocha 3; Szłoma Rubinsztajn. Red. i adm. Szeptyckiego 6. Druk. Mosiędznik, Lipowa 6; S. Zbara, Sienkiewicza 20.
11. BIULETYN INFORMACYJNY BUNDU. Warszawa 1925, nr 1 (25 VII) — 1927 (I). Hektograf.

W jęz. niemieckim, polskim i francuskim.

12. BRISKER ARBETER-FRAGN [Brzeskie Sprawy Robotnicze]. Brześć 1927 (8, 15 IV).
13. BRISKER ARBETER-WEKER [Brzeska Pobudka Robotnicza]. Tygodnik. Brześć 1927 nr 1 (13 V) — nr 5 (17 VI). Red. i wyd. D. Sznajder, Listowskiego 55. 43 × 28 cm.
14. BRISKER FOLKS-CAJTUNG [Brzeska Gazeta Ludowa]. Jednodniówka. Brześć 1926 (18 VI — 22 VI). Wyd. Komitet Wyborczy Bundu w Brześciu. Red. R. H. Fanaberia. Druk. Klajn.

15. UNZER WAŁ-WEKER [Nasza Pobudka Wyborcza]. Jednodniówka. Brześć 1925 (11 XII). Organ Komitetu Wyborczego Bundu w Polsce. Red. i wyd. Awrohom Dutkowski. Druk. Prużański.

Dalej pt. „Brisker Arbeter-Fragh” [Brzeskie Sprawy Robotniczej. Jednodniówka. Brześć 1927 (8 IV); „Brisker Arbeter-Frajnt”. Jednodniówka. Brześć 1927 (15 IV); „Brisker Arbeter-Weker” [Brzeska Pobudka Robotnicza]. Tygodnik. Brześć 1927, nr 1 (13 V) — nr 5 (17 VI). Red. i wyd. D. Sznajder, Listowskiego 55; „Brisker Fołks-Cajtung” [Brzeska Gazeta Ludowa]. Jednodniówka. Brześć 1926 (18 i 22 VI). Red. R. H. Fanaberia. Wyd. Komitetu Wyborczego Bundu w Brześciu. Druk. Klajn.

16. BUNDISZER WAŁ-WEKER [Bundowska Pobudka Wyborcza]. Jednodniówka. Pińsk 1930 (8 VIII). Red. odp. i wyd. T. Frajnt. Druk. Wołowielski.
17. DI CAJT [Czas]. Robotniczy dziennik socjaldemokratyczny. Warszawa 1920, nr 1 (16 VII). Red. i wyd. Abraham Fridman. Red. i adm. Dzika 5. Druk. O. Rom, Nowolipie 7. 52 × 37 cm. ŻIH.

Ukazał się jeden numer. W tym samym dniu pismo zostało zakazane. Ukazywało się pt.: „Unzer Cajt” [Nasz Czas] 1 XI 1920; „Naje Cajt” [Nowy Czas] 12 XII 1920 i „Sztymen” [Głosy] 19 XII 1920.

18. CWAJ BAJTOG [Godzina Druga]. Dziennik. Warszawa 1932, nr 1 (24 IV) — 113. Red. i wyd. L. Lewin. Red. i adm. oraz druk. „Di Welt”, Nowolipie 7. Kolegium red.: Dawid Najmark, Boruch Szefer i Pinchos Szwarc.
19. CAJT-FRAGN [Zagadnienia]. Dziennik. Warszawa 1920, nr 1 (27 VII) — nr 3 (3 VIII). Red. i wyd. Maria Eliaz, Smocza 31. Druk. „Słowo”. Współpracownicy: Abe, Ben-Mosze, Ron [Ch. L. Poznański], Beniamin Tajtelbaum, M. W-t. X. 53 × 39 cm.

Gazeta została zawieszona przez władze, a redaktor Maria Eliaz przez okres wojny była internowana.

20. CZENSTOCHOWER WEKER [Częstochowska Pobudka]. Tygodnik robotniczy dla Częstochowy i okolic. Częstochowa 1938, nr 1, 2 (11 II) Red. Dawid Klin.
21. FOŁKS-CAJTUNG [Gazeta Ludowa]. Tygodnik. Warszawa 1921, nr 1 (25 XI) — 1922, nr 14 (24 II). Następnie dwa razy tyg. Warszawa 1922, nr. 15 (28 II) — 65 (VIII). Dalej: „Fołks-Cajtung”. Dziennik. Warszawa 1922, nr 66 (1 IX) — 1939, nr 257 (IX). Kolejne red.: J. Chmurner [Josef Leszczyński], Henryk Erlich i M. Waser; od 1924: J. Chmurner, H. Erlich i B. Michalewicz [Josef Izbicki]; od 1928: J. Chmurner, H. Erlich, Boruch Szefer; ostatnia red.: Lejwik Hodes, H. Erlich, B. Szefer, sekretarz Wiktor Szulman. Red. odp.: Binem Kiselman — 1921, Estera Hartgarber 1922, Ela Szarfsztajn 1 VII 1922—1923, Dawid Birenbaum-Lajb Berkman 1923, M. Sz. Zygielbaum 1924, a także I. Fridman, M. Beser, J. Mendelson, Maurycy Orzech, Idl Fink, Mania Eliaz, Bunim Warszawski, Sz. Grosfater (1937—1938), H. Mendelsund (1939). 52 × 37 cm. ŻIH, BUW.

Współpracownicy i ich pseudonimy: Ajchel A. (A. Ajch., Ajcht.), Ajchenbaum I. (J. Artuski), Ajnhorn Dawid, Alter Wiktor (W. A., W. Walt), Auerbach Rachela, Berensztajn Mordechaj (M. Zeldin), Blit L. (Lucjan), Blond Sonia (S. B. Dina), Brandes L. (L. Br-es), Canin N., Cofnat A. (Cofnat-Paneach), Dubnow-Erlich S. (S.D., S. Mstisławska, S.M.), Epszajn Z. (H. Alski, H. Al-ski, Alski), Erlich Henryk (H. E.), Fajnkind Szlome, Fridrich Z., Gabid Artur (Itkin), Gelenberg M., Geler Maks (M. G.), Gelman Boruch, Grin Milcz, Grinbaum Ch. R., Grodzeński A., Gutman M. (B. Zelikowicz, B. Z., B. Michlin, B. M.), Halpern Jechiel Dr (Amnon), Herc Sz., Hersz Libman, Hodes L. (H. L., H. Lergin), Hofman Bencjon (Cywion), Honik Kamil, Horonczyk Sz., Jasny A. W. Cyperman (A. Wolf, A. W.), Jaszunski Griza (G. J.), Jaszunski Josef, Kasel Dawid (Arnold), Každan Ch. Sz. (Ch. Sz. K., Kon.), Klajn Awram, Klajnman Sz., Kosowski Władimir (W. K.), Kruk Samuel (Pinchas Szwarc, P. Szwarc, P. Sz-ac, P. Szac, P. Sz, Sz.), Kurski Fr. (F. Szmidi), Lewin L. (L. L-n), Leszczyński Josef (Josef Chmurner, I. I. Ch-r, I. Ch., I. Chm., Jud-Chof, Noir), Lipowski J. (I. Lindeman), Litwak A., Majzl Gitl, Majzl Nachman (N. M., Nun Mem., Maikin D. B. (D. B. M.), Manger Icik (Icchok Manger), Mark Aharon, Micha-

lewicz Bajnysz (B. M., Josef Izbicki, I. A-ki, A. Bakanter, A. Groer, A. Grojer, I. Zokn, Der Zelter, D. Z., A. Kabcen, A. Teatra), Majer Dawid, Medem Władimir, Mendelson Szlomo Sz. M-n. Sz. M., M.), Miotek I. (I. M., Ml., I. Hamer, I. H-R, I. Ham), Najmark D. (D. Kramajn, Arje, A-h, A. Szeu), Nowogrudzki E. (E. Mus, Emanuel), Nutkiewicz Sergiej (S-Z), Opatoszu Josef, Orzech Maurycy (M. O., Idem), Pat Em., Pat Jaakow (I. P., I. Wilner. W. Wil., AW., W.), Perle Jehaszaja (I. Per., Jot P.), Piżyc Ch. (Ch. P.). Portnoj I. (Nojech), Poznański H. L. (H. L., Ran, P-ski), Rakowski Mark, Rawicz Melech (Cz-), Rozen B. (Ber Rozen, R. Sz.), Samsonowicz I. (I. Samson), Szafer Ber, Szafran N. (Natan, N. Mariański, A. Polak, N. Sz-n), Szefer Beruch (B. Sz., Bajs-Szin, B. Sz-r, Sz-r, -er, B. Ner, SHE), Szerer E. (E. Sz.), Szulman Wiktor (W. Szulman, W. Sz., W.), Szwagner, W. Wil., AW., W.), Perle Jehaszaja (I. Per., Jot P.), Piżyc Ch. (Ch. P.). Portnoj ski Binem, Waser M. (Ch. Rafałowicz, Ch. Jam., Raf.), Zybert Gerszon (Z., G. Z.), Zygelbaum Sz. M. (Artur, Z., Av, Z. Art., Z. A.).

22. DER FOLKS-FRAJNT [Przyjaciel Ludu]. Specjalne wydanie „Łódźer Weker”. Dodatek do nr. 22. Łódź 1933 (XII).
23. FOROJS [Naprzód]. Czasopismo dla spraw literatury, teatru i kultury. Dwutygodnik. Warszawa 1937, nr 1 (10 XII) — 1939, nr 42 (23 VI). Kolegium red.: Leo Finkielsztajn, L. Hodes, Ch. Sz. Każdan, A. Manger, Sz. Mendelson. Red. odp. A. Blum. Red. Nowolipie 7. Druk. „Grafia”, Nowolipki 7.
24. FRAJE WORT [Wolne Słowo]. Czasopismo literacko-społeczne. Wilno 1920 (13 XI) — 1921 (24 IX). Red. i wyd. Zelig Cynman. Druk. Spółdzielnia Produkcyjna, Nowa 37.

Od nr. 11 (22 I 1921) organ Bundu. 21 IX 1921 (nr 39) zamknięte przez władze.

25. GŁOS BUNDU. Tygodnik, od nr. 15 dwutygodnik. Warszawa 1919, nr 1 (6 III) — 1920, nr 26 (15 II). Red. i wyd. Henryk Erlich. Druk. I. Hendler, Długa 26. BUW, CA KC PZPR.
26. GRODNER SZTYME [Głos Grodzieński]. Tygodnik. Grodno 1927 (20 V) — 1935 (26 IV). Red. odp. i wyd. Mosze Rubinsztejn, następnie I. Lew. Druk. M. Mejlachowicz, M. Gan, Dominikańska 18.

W 1935 współpracownik Samuel Górwicz został skazany na karę więzienia za przekroczenie przepisów prawnych.

27. KALISZER WEKER [Kaliska Pobudka]. Tygodnik. Kalisz 1931, nr 1 (15 V) — 4 (12 VI). Red. i wyd. I. Sytner. Red. i adm. Złota 8. Druk. Kac, Ciasna 8. 47 × 31 cm.
28. KEGN SZTROM [Przeciw Prądowi]. Warszawa 1930 (VIII—IX), 1931 (II, VII, XI), 1932 (V, VI — skonfiskowany, VII), 1933 (I—VIII), 1934 (I—II), 1935 (?), 1936 (IV). Red. I. Chmurner. Wyd. Szmuel Kruk. Adres dla korespondencji A [braszaj] Wajner, Muranowska 3. Druk. „Renoma”, Karmelička 17; „Grafia”, Nowolipki 7.

Współpracownicy: Ab. E., I. J. Gastwirt, Jerzy Gliksman, L. F. [Leon Fajner], Iser Goldberg, Llewikl Hodes, L. Merlin, J. Najman, K. Rostal, Ch. Rafałowicz [M. Waser], A. Sza [Abraszaj Wajner?], Pinchos Szwarc, Sz. H. M. Szttern.

Dubnow-Erlichowa.

W pewnych okresach podtytuł: „Miesięcznik Socjalistyczny”

29. LEBENS-FRAGN [Zagadnienia]. Tygodnik. Warszawa 1916 (4 II) — 1918 (XII). Dziennik 1918 (6 XII) — 1920 (22 III). Red. i wyd. Władimir Medem, następnie A. Kastelański. Druk. Owsiej Rom, Nowolipie 7. 53 × 38 cm. ŻIH, BUW.

Pismo zostało założone w 1912 r. W skład redakcji, która znajdowała się w Wiedniu, wchodził: Władimir Medem, R. Abramowicz, Bronisław Groser (Siawek), A. Litwak, Mosze Rafes, następnie: Cukierman i Mosze Olgin. Po drugim numerze gazeta została przez władze zamknięta. Od nr. 146 (15 XI 1918) podtytuł jej brzmiał: „Organ Centralny Bundu w Polsce”. 18 grudnia 1919 policja zapieczętowała lokal redakcji i wszystkich obecnych zatrzymała, wśród nich sekretarza redakcji Wiktora Szulmana i zarządzającego administracją — Abrama Kastelańskiego. 31 stycznia 1919 pismo zostało wzno-

wione. 8 marca 1920 Sąd Okręgowy w Warszawie zabronił jego wydawania; 23 marca 1920 przestało istnieć. Wydano łącznie 526 numerów.

Współpracownicy: Rafał Abramowicz, Wiktor Alter, Henryk Berlewi, Fiszel Bimko, dr Brojde Heller, Dawid Einhorn, Zofia Dubnow-Erlich, Henryk Erlich, Estera Frumkin, Sz. Gilbert, dr Z. Glikzman, Uri Cwi Grinberg, Eliezer Heller, Mosze Himelfarb, Alter Kacyzne, Dawid Kasel, Władimir Kosowski, Fr. Kurski, prof. Libman-Hirsch, Israel Lichentstajm, dr I. Lindenman. Sz. I. Londyński, Julian Majski, Władimir Medem, Bejnisz Michalewicz, Dzdzisław Muszkat, Mosze Olgin, Maurycy Orzech, I. Pesachson (An alter bakanter), J. K. Portnoj („Józef”), Ch. L. Poznański, Charle Rapaport, Zusman Segalowicz, Mosze Jechiel Szatan, Wiktor Szulman, Maks Wajnrajch, Moris Winczewski, Gerson Zybert.

30. LUBLINER SZTIME [Głos Lubelski]. Tygodnik. Lublin 1928 (15 I) — 1939 (VIII). Wyd. L. Zaterman, następnie A. Nisenbaum i A. Gutwajn, Red. odp. Sz. Arbes. Red. i adm. Szeroka 25. Druk. Zamkowa 3; M. Sznajdmeser, Kowalska 4. 47 × 37 cm. BN, BUW.
31. ŁÓDŻER WEKER [Łódzka Pobudka]. Dwutygodnik. Łódź 1921, nr 1 (23 II) — 22 (25 XII).
32. ŁÓDŻER WEKER. Tygodnik. Łódź 1926, nr 1 (14 X) — 1934, nr 377 (13 IV). Wyd. i red. odp. A. Zyngierman, Cegielniana 5; Roza Ajchner. Adm. Hersz Majer Zylberberg. Druk. Szaładajewski. 51 × 37 cm. BN, BUW.

Od 11 stycznia 1935 „Łódźer Weker” ukazywał się jako dodatek do dziennika „Folks-Cajtung” w Warszawie. Po paru numerach przestał istnieć. 18 XII 1935 red. Roza Ajchner została skazana przez Sąd Okręgowy na 9 miesięcy aresztu.

33. ILUSTRIRTE BAJLAGE CUM ŁÓDŻER WEKER [Dodatek Ilustrowany do Łódźer Weker]. Łódź 1927, nr 26 (7 IV), 31 (19 VIII), 46 (25 XI).
34. ŁOMŻER WEKER [Łomżyńska Pobudka]. Nieregularne. Łomża 1938 (8 VII) — 1939 (I). Wyd. Komitetu Bundu w Łomży. Red. M. Kapłan. Druk. J. Pasmanik.
35. MEZRICZER ARBETER-SZTYME [Międzyrzeczki Głos Robotniczy]. Dwutygodnik. Międzyrzec 1930, nr 1 (10 I) — 1931, nr 32 (20 II). Red. i wyd. B. Wernicki, Staromiejska 24. Red. i adm. Staromiejska 24. Druk. Rogozik.

Pierwsze cztery numery ukazały się jako jednodniówki, bez numeracji, pod rozmaitymi nagłówkami.

36. MEZRICZER FOLKS-CAJTUNG [Międzyrzeczka Gazeta Ludowa]. Jednodniówka. Międzyrzec 1926 (1 X, 4 X). 35 × 25 cm.
37. MITTAJLUNGEN FUN ŁÓDŻER SOCJALDEMOKRATISZN KOMITET FUN BUND [Wiadomości Łódzkiego Socjaldemokratycznego Komitetu Bundu]. Łódź 1918, nr 1 (26 XI).
38. MORGNSZTERN [Jutrznia]. Tygodnik. Warszawa 1920 (24 XII) — 1921 (18 XI). Red. Bunin Warszawski, następnie I. Fridman, Nowolipie 39. Red. i adm. Grzybowska 12. ŻIH.
39. MYŚL SOCJALISTYCZNA. Dwutygodnik. Warszawa 1935, nr 1 (20 VI) — 1938 (III). Red. i wyd. Wiktor Alter. Red. i adm. Leszno 3. Druk. „Monolit”, Elektoralna 3; „Omnium”, Orla 3; „Pracownicza”, Sienna 33; „Alfa” Leszno 10. BUW.

Współpracownicy: W. Alter, I. Artuski, I. Dajczler, Jan Dombrowski, Bolesław Drobner, W. Erlich, Aniela Hane-Gacka, Ludwik Honigwill, I. Litauer, L. Majzner, Z. Mścislawska [Dubnowa-Erlich], M. Orzech, Z. Rak, E. S. [Emanuel Scherer], J. W. Wagner, K. Wójcik, Janusz Zagórski.

40. NAJE ARBETER-SZTYME [Nowy Głos Robotnika]. Dziennik. Warszawa 1920, nr 1 (14 V) — 45 (8 VII). Red. i wyd. M. Szuchman, następnie Idł Fink, Nowolipie 41. Red. i adm. Nowolipie 7. Druk. Owsiej Rom, Nowolipie 7. 52 × 37 cm. ŻIH.

Po jednodniówkach „Arbeter-Tog” (2 V 1920), „Najer Tog” (3 V 1920) itd. ukazała się gazeta „Naje Arbeter-Sztyme”. Na zasadzie rozporządzenia Kom. Rządu została zawieszona, a redaktora I. Finka aresztowano.

41. **NAJE ARBETER-SZTYME.** Tygodnik. Lwów 1921, nr 1 (12 VIII) — 4 (2 IX).
Na mocy rozporządzenia władz pismo zostało zamknięte.
42. **NAJE BRISKER FOLKS-CAJTUNG** [Nowa Brzeska Gazeta Ludowa]. Brześć 1922 (22 VI). Red. T. Lubelski. Druk. Klajn.
43. **NAJE CAJT** [Nowy Czas]. Dziennik. Warszawa 1923, nr 2 (19 IV) — 27 (18 V). Red. i wyd. I. Mendelson. Red. i adm. Wołyńska 18.
Współpracownicy: J. Chm. [turner], Z. Dubnow-Erich. Henryk Erlich. Boruch Glzman. Alter Kacyzne, M. Kulbak, Nachmen Majzel, B. Michalewicz, Ch. Rafałowicz [Ch. Waser], Tadeusz Wieniawa Długosowski. 16 maja 1923 Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił gazetę „Naje Cajt” zawiesić, a redaktora J. Mendelsona za wydrukowanie artykułu *Walka przeciw antysemityzmowi* (nr 21 z 11 V 1923) ukarać rokiem więzienia.
44. **NASZA TRYBUNA.** Dwutygodnik. Warszawa 1928, nr 1 (15 II) — 2—3 (4 III). Wyd. Związek Inteligencji Pracującej. Red. inż. Eliezer Heller. Red. i adm. Leszno 13. Druk. B-ci Wójcikiewicz, Pawia 10. BUW.
Współpracownicy: A. Polak, M. O. [Maurycy Orzech], S. M. [Sz. Mendelson], Zofia Dubnow-Erichowa.
45. **NASZA WALKA.** Miesięcznik. Warszawa 1928 (VIII) — 1932 (VII). Red. odp. i wyd. S. Grosfater. Red. i adm. Przejazd 13. Druk. „Renoma”, Karmelicka 17; „Grafia”, Nowolipki 22. 23,5 × 17 cm. BN.
Współpracownicy: Wilhelm Aleksandrowicz, Wiktor Alter, M. Anhalt, A. Austrelch, Otto Bauer, W. Birenbaum, Fener Brockwi, Wiktor Burski, Adam Ciołkosz, S. Dubnowa-Erich, dr E. Eksztajn (Wrocław), M. Emer, H. Erlich, dr Leon Feiner, dr Jerzy Glikzman, Karol Grywicz, L. Hartner, prof. L. Hersz (Genewa), H. Hofman, Jan Kowalec, Oskar Lange, Sz. Mendelson, S. Meser, B. Michalewicz, G. E. Modliani (Paryż), M. Orzech, J. Pat, dr I. Pistyner (Czernowice), H. Piżyc, T. Rajs, dr L. Rozenheim (Wiedeń), Max Seidewitz (Berlin), Paul Szende, Emanuel Szerer, A. Szyfrin, E. Vanderwelde, A. Werder, Zygmunt Zaremba.
46. **NOWE PISMO.** Tygodnik. Warszawa 1932, nr 1 (30 X) — 1935, nr 159 (15 IV). Red. N. Sarno, E. Liszczyńska. Red. i adm. Leszno 3. Odbito w druk. „Robotnika”, Warecka 7; B-ci Wójcikiewicz, „Lech” Koszykowa 33. BUW, CA KC PZPR.
Współpracownicy: W. Alter, dr C. Bańkowska, Roman Boski, A. Ciołkosz, Marian Czuchnowski, Jan Dąbrowski, Bolesław Drobner, Bolesław Dudziński, Henryk Erlich, Helena Felsenhardtówna, M. Fischgrund (Kraków), Jerzy R. Gietling, Tadeusz Gładych, Julian Hochfeld, Ludwik Honigwill, Karol Irzykowski, Jerzy Jeszke, A. Jugow, Waclaw Karczewski, Antoni Kasprovicz, Jan Kowalski, Bogumił Kuroń, Irena Krzywicka, Bolesław Lech, Rafał Len, Ewa Łaska, S. Mściśławska [Dubnowa-Erich], Jan N. Miller, A. Minarski, Zbigniew Mitzner, Mieczysław Niedziałkowski, Adam Obarski, Stefan Oderfeld, M. Orzech, Tadeusz Peiper, Marian Plechał, Stanisław Piętaś, Julian Przyboś, Oskar Pollak, Seweryn Pollan, Edward Szymański, J. Sieradzki, Elżbieta Szemplińska, E. Szerer, Rafał Świetlicki, Edward Szymański, Grzegorz Timofiejew, Lew Trocki, Konrad Wójcik, Jan Wagner, S. Wajzman, J. Wilczyński, Juliusz Wirski, Zygmunt Zaremba, Adam Zgoda.
47. **NOWE ŻYCIE.** Tygodnik. Kraków 1918 (15 I) — 1919 (12 IV). Wyd. Żydowska Partia Socjalno-Demokratyczna. Wyd. i red. odp. Henryk Schreiber. Red. i adm. Wolska 19, Krakowska 23. Druk. B. Geizhelsa, Kraków-Podgórze, Kalwaryjska 18. BUW.
Współpracownicy: Ignac i Wilhelm Aleksandrowiczowie, J. Brom, A. Glazner, Z. Glikzman, Leon Fajner, B. Jofe, S. Liwshyc, M. Papier, M. Szuldenfrei, Sara Szeuber.
48. **NOWE ŻYCIE.** Dwutygodnik. Warszawa 1938 (III) — 1939 (VII). Red. odp. i wyd. J. Grylek. Red. Leszno 3. Adm. Nowolipie 7. Druk. „Monografie”, Orła 3. BUW.
49. **PIETRKOWER WEKER** [Piotrowska Pobudka]. Jednodniówka. Piotrków 1925, 20 III (red. i wyd. Sz. Zajten, druk. A. M. Horowicz); 27 III, 3 IV pt. „Unzer Pietrkower Weker” (red. i wyd. M. Adler, druk. A. M. Horowicz); 8 IV pt. „Najer

Pietrkower Weker" (red. i wyd. C. Goldsztejn); 1 V pt. „Najer Pietrkower Weker" (red. i wyd. A. Wajcer, druk. M. Rozensztajn); 8 V pt. „Unzer Najer Pietrkower Weker" (red. i wyd. M. Majerowicz, druk. M. Rozensztajn); 15 V pt. „Algemajner Pietrkower Weker" (red. i wyd. A. Rozenchwajg, druk. M. Rozensztajn).

50. PIETRKOWER WEKER. Tygodnik polityczno-literacko-społeczny. Piotrków 1925 (22 V) — 1927 (4 III), 1928 (6 I) — 1929 (25 X), 1936 (21 VIII) — 1939 (4 VIII). Red. i wyd. do 25 X 1929 A. Wajser, Rycerska 10. Druk. M. Rozensztajn, Piotrków Trybunalski, pl. Trybunalski 4. Od 21 VIII 1936 wyd. Piotrkowski Komitet Bundu. Red. i wyd. Chil Krzak. Red. i adm. Garncarska 1/3. Druk. M. Rozensztajn, Piotrków Trybunalski. 47 × 31 cm. BN.

15 kwietnia 1927 czasopismo połączyło się z „Arbeter-Cajtung" w Częstochowie.

51. PISMO CODZIENNE. Dziennik. Warszawa 1932, nr 1 (21 IX) — (?) (4 X). Wyd.: grupa polskich i żydowskich socjalistów, członków PPS i Bundu (Wiktor Alter i Maurycy Orzech) zaczęła wydawać wspólnie dziennik lewicowo-socjalistyczny w języku polskim. Druk. „Di Welt", Nowolipie 7.

„Pismo Codzienne" drukowano w drukarni „Folks-Cajtung". Z tej przyczyny Komisarjat Rządu 5 X 1932 wydelegował komisję techniczną dla zbadania, czy lokal jej spełnia wymagania techniczne. W wyniku stwierdzenia drobnych usterek w tymże dniu drukarnia została zapieczetowana przez policję.

52. PRAWO DO PRACY. Miesięcznik. Warszawa 1928 (XI) — 1930 (IV). Biuletyn Wydziału Pracy Rady Krajowej Klasowych Zw. Zawodowych w Polsce. Druk. „Di Welt".
53. SOCJALISTYSZER FRAJDENKER [Wolnomyśliciel Socjalistyczny]. Wydanie specjalne. Warszawa 1932 (2 X). Druk. „Di Welt".
54. SOCJALISTYSZER HANDWERKER [Rzemieślnik Socjalistyczny]. Nieregularne. Warszawa 1929, nr 1 (5 I) — 1936, nr 1 (VIII). Wyd. A. Sztrasburger. Red. i adm. Przejazd 1. Druk. „Di Welt". Od 1935 red. i adm. Przejazd 13. Druk. „Grafia". 31,5 × 24 cm.

W 1935 ukazało się kilka jednodniówek.

55. TOG [Dzień]. Dziennik w formie jednodniówki. Warszawa 1920, 2 V pt. „Arbeter Tog" [Dzień Robotnika], wyd. Idł Fink; 3 V pt. „Najer Tog" [Nowy Dzień], wyd. Adolf Rozenbaum; 4 V pt. „Najer Arbeter-Tog" [Nowy Dzień Robotnika], wyd. B. Warszawski; 5 V pt. „Unzer Tog" [Nasz Dzień], wyd. Idł Fink; 6 V pt. „Frajer Tog" [Wolny Dzień], wyd. Adolf Rozenbaum; 7 V pt. „Frajer Arbeter-Tog" [Wolny Dzień Robotnika], wyd. B. Warszawski; 9 V pt. „Unzer Arbeter-Tog" [Nasz Dzień Robotnika], wyd. M. Szuchman; 10 V pt. „Unzer Frajer Tog" [Nasz Wolny Dzień], wyd. Szymon Jezior; 11 V pt. „Arbeter-Tog", wyd. Adolf Rozenbaum; 12 V pt. „Najer Arbeter-Tog", wyd. Idł Fink; 13 V pt. „Frajer Arbeter Tog", wyd. Szymon Jezior. Druk. O. Rom, 52 × 37 cm. ZIH.
56. TRIBUNE [Trybuna]. Czasopismo Związku Inteligencji Pracującej. Warszawa 1928, nr 1 (4 III), 2, 3.
57. UNZER CAJT [Nasz Czas]. Tygodnik. Wilno 1922, nr 1 (14 I) — 24 (1 VII). Red. wyd. Rywka Epsztejn.

Tygodnik został zamknięty przez władze.

58. UNZER CAJT. Miesięcznik. Warszawa 1927, nr 1 (15 X) — 1932, nr 22 (V). Red. i wyd. E. [Lucjan] Blit. Red. Henryk Erlich, Bajnisz Michalewicz, Josef Leszczyński. Druk. „Di Welt", Nowolipie 7. 23 × 15 cm. BN, ZIH.

Współpracownicy: Wiktor Alter, I. Gaston, Iser Goldberg, Boruch Glazman, Jerzy Gliksman, Maks Geller, Zofia Dubnow-Erich, Jechiel Halperin, Libman Hersz, Henryk Wilczyński, Mosze Zylberfarb, M. Jaszński, I. Ch. [murner], Lejwik Hodes, I. Lipowski, E. Mus, Szlome Mendelson, Salek [Lichtensztajn], F. Petrik, Ch. Kaźdan, Alter Kaczyne, Władimir Kosowski, Franc Kurski, Arkadi Kremer. Ukazywał się nieregularnie. Nr 3 z 1927 został skonfiskowany.

59. UNZER GEDANK [Nasza Myśl]. Tygodnik. Wilno 1922, nr 1 (22 VII) — 1924, nr 70 (20 V). Wyd. A. Rozentel. Red. A. Litwak (ps. Helfanda).
60. UNZER ŁÓDZIER WEKER [Nasza Łódzka Pobudka]. Łódź 1922, nr 1 (18 III) — 7 (15 VI). Red. Nison Baumgarten. Druk. „Di Welt”.
61. UNZER SZTYME [Nasz Głos]. Warszawa 1918 (VIII, X, XI). Wyd. Lebns-Fragh, Nowolipie 7. Druk. O. Rom, Nowolipie 7. 21 × 15 cm. ZIH.
62. UNZER SZTYME. Dziennik. Wilno 1918, nr 1 (5 XII) — 1919, nr 99 (18 IV). Wyd. Wileński Komitet Bundu. Red. Maks Wajnrajch, następnie Pesach Nowik.
63. UNZER SZTYME. Tygodnik. Lwów 1919 (1 II) — 1920 (9 VII). Wyd. Komitet Bundu we Wschodniej Galicji. Red. i adm. Kotlarska 2.

Pismo zostało zawieszono po 25 numerach.

64. UNZER SZTYME. Tygodnik. Wilno 1920, nr 1 (13 VIII) — 3 (25 VIII). Wyd. Wileński Komitet Bundu.

Ukazał się po rozłamie w wileńskiej organizacji Bundu.

65. UNZER SZTYME. Tygodnik. Warszawa 1920, nr 1 (14 XI) — 4 (3 XII). Red. i wyd. Mordechaj Erlich. Red. i adm. Nowolipie 7. Druk. O. Rom. 53 × 37 cm. ZIH.

Po nr. 4 gazeta została zamknięta przez władze.

66. WALKA. Miesięcznik. Kraków 1924 (V) — 1928 (II). Red. odp. i wyd. Emanuel Scherer, Gertrudy 20. Odbito czcionkami Drukarni Ludowej, Dunajewskiego 5. Red. Borys Jofe. BN, BUW.

Współpracownicy: R. Abramowicz, Wiktor Alter, I. Anselewicz, I. Chmurner, dr Leon Feiner, E. Hofman, J. Liwyszyc, H. Piżyc, Emanuel Scherer. W sierpniu 1928 redakcja przeniosła się do Warszawy (Przejazd 13) i zmieniła tytuł na „Naszą Walkę”.

67. WAŁ-BŁAT [Gazeta Wyborcza]. Warszawa 1918, nr 1 (28 V) — 2 (11 VI). (Dodatek do „Lebns-Fragh”).

Dodatek poświęcony wyborom do warszawskiej gminy żydowskiej.

68. WAŁ-SZPILKES [Szpilki Wyborcze]. Dodatek do nr. 257 „Folks-Cajtung” z 1 IV 1936.
69. WEKER [Pobudka]. Tygodnik. Kraków 1930, nr 1 (1 XI).

Po ukazaniu się kilku numerów, które zostały skonfiskowane, pismo przestało istnieć.

70. WŁOCŁAWKER WEKER [Pobudka Włocławska]. Tygodnik. Włocławek 1939, nr 1 (17 II) — 2 (24 III — ?). Red. i wyd. M. Alman. Red. i adm. Piekarska 11. Druk. „Artystyczna”, Cyganka 12. 45 × 30 cm.
71. WOCHNSZRIFT FAR LITERATUR, KUNST UN KULTUR [Czasopismo Tygodniowe Poświęcone Literaturze, Sztuce i Kulturze]. Warszawa 1931, nr 1 — 1935, nr 206 (V). Wyd. Naje-Cajt. Kol. red. Ch. Sz. Kaźdan, D. B. Małkin, I. Pat. Red. i wyd. H. Kruk. Red. Długa 50. Druk. „Wir”, Nowolipie 7.

Faktycznym wydawcą było Stowarzyszenie „Kultur Liga”, następnie tygodnik ukazywał się jako dodatek do dziennika „Naje-Folks-Cajtung”.

72. WOLNA MŁODZIEŻ. Miesięcznik. Warszawa 1938 (22 I) — 1939 (VI). Red. i wyd. A. Erlich. Red. i adm. Nowolipie 7. Druk. „Grafia”, Nowolipki 7. BUW.

Współpracownicy: Lucjan Blit, Jarosław Budziszewski, M. Canin, Kazimierz Dembnicki, Stanisław Ryszard Dobrowolski, Jan Dombrowski, A. Erlich, Helena Gronowska, Sz. Herc, Z. Mściślawska [Zofia Dubnow-Erlich], L. Oler, Tadeusz Reg., Sz. Tenenbaum.

73. WÓLKOWISKER WEKER [Pobudka Wołkowyska]. Nieregularne. Wołkowysk 1927 (8, 15 VII).

II. PRASA MŁODZIEŻOWEJ ORGANIZACJI BUNDOWSKIEJ „CUKUNFT” [PRZYSZŁOŚĆ]

74. ARBETER-SPORTLER [Robotnik-Sportowiec]. Miesięcznik Robotniczego Związku Sportowego. Warszawa 1929, nr 1 (VII) — 5 (IX); 1930, nr 6 (13 XI). Red. odp. i wyd. H. Piżyc. Druk. „Di Welt”, Warszawa, Nowolipie 7.
75. ARBETER-SPORTLER. Warszawa 1937 (V).

Biuletyn Warszawskiego Oddziału Robotniczego Stowarzyszenia Wychowania Fizycznego przy „Jutrznii”.

76. ARBETER-SPORTLER. Warszawa 1939, nr 1 (VII) — 2 (VIII).
77. BIULETYN FUN WARSZAWER JUGENT ABTAJLUNG [Biuletyn Warszawskiego Wydziału Młodzieżowego]. Warszawa 1936, nr 1 (3).
78. JUGNT-SZTYME [Głos Młodzieży]. Jednodniówka. Warszawa 1921 (15 XII). Red. i wyd. T. Rapaport. Tłocznia N. Blumental, Solna 8. Druk. Kupersztoch i Kramarz, Nowolipki 22.

Wydawnictwo zawieszono, redaktorowi wytoczono proces.

79. JUGNT-WEKER [Pobudka Młodych]. Miesięcznik. Warszawa 1922, nr 1 (XII) — 1926, nr 371 (15 XII). Dwutygodnik. Warszawa 1927 (1 I) — 1939 (1 IX). Red. i adm. Nowolipie 7, następnie Nowolipie 56. Druk. „Di Welt”, Nowolipie 7. 32 × 16 cm. ŻIH.

Pierwszymi redaktorami odpowiedzialnymi byli: Lejzor Hechtman, Gęsia 46, Wolf Gradzuński, który za opublikowanie artykułu pt. *O życiu i walce* został skazany przez Sąd Okręgowy na 3 miesiące więzienia. Sąd Apelacyjny 13 I 1925 sprawę umorzył. Następny red. odp. Jakub Mendelson za podobne przekroczenie został skazany przez tenże sąd 7 XII 1925 na jeden rok więzienia. Kolejny i ostatni redaktor wydawca: Lucjan Blit. Współredaktorzy: Arich, Lucjan Blit, inż. A. Blum, Ch. Gutgeszalt, Ch. Sz. Každan, Jozske Lifszyc, Josel Młotek, Sergiej Nutkiewicz, M. Perenson. Pinchos Szwarc. Pierwszy numer (1922) uległ konfiskacie.

80. KULTUR UN SOCJALIZM [Kultura i Socjalizm]. Warszawa 1929. Dodatek do „Jugnt-Weker”, nr 11 (95) z 1 VI 1929, przygotowany do druku przez Wydział Kultury przy KC „Cukunft”.
81. ŁÓDŻER SOCJALISTISZE JUGNT-SZTYME [Łódzki Socjalistyczny Głos Młodzieży]. Łódź 1930 (10 I). Dodatek do „Łódź-Weker”.
82. MŁODZIEŻ SOCJALISTYCZNA. Nieregularne. Warszawa 1919, nr 1 (1 VI) — 2 (22 IX). Red. N. Szafran. Red. i adm. Solna 21. Wyd. Organizacji Młodzieży Socjalistyczno-Demokratycznej „Przyszłość”. BUW.
83. DI NAJE JUGNT [Nowa Młodzież]. Nieregularne. Warszawa 1922, nr 1 (4 IV) — 3 (1 VIII). Dodatek dla młodzieży w gazecie „Folks-Cajtung”.
84. SOCJALISTISZE JUGNT-SZTYME [Socjalistyczny Głos Młodzieży]. Dwutygodnik. Warszawa 1919, nr 1 (II) — 1920, nr 30 (V). Wyd. KC „Cukunft”. Red. N. Szafran. Red. i adm. Solna 21. Druk. O. Rom, Nowolipie 7. Kol. red.: Szolem Herc, dr J. Lipowski, Natan Szafran, Abrasza Wajner.

Za opublikowanie pierwszomajowej odezwy przeciw wojnie z ZSRR pismo zostało zamknięte przez Komisariat Rządu, a lokal redakcji opieczętowano.

85. UNZER JUGNT-SZTYME [Nasz Głos Młodzieżowy]. Warszawa 1921, nr 1 (10 I). Red. i wyd. Szyja Kac, Nowolipki 24. Red. i adm. Solna 21. Druk. O. Rom.
86. UNZER JUGNT-WEKER [Nasza Młodzieżowa Pobudka]. Warszawa 1922, (1 XI).

III. PRASA DZIECIĘCEJ ORGANIZACJI BUNDOWSKIEJ SKIF
(SOCJALISTISZER KINDER-FARBAND — SOCJALISTYCZNY ZWIĄZEK DZIECI)

87. CHAWERSZAF [Koleżeństwo]. Jednodniówka. Warszawa 1931 (18 XII); 1937, nr 2 (12 XI); 1938 (V, VI); 1939 (II). Wyd. Skif. W 1938 red. i wyd. S. Gosfater. Druk. „Renoma”, Karmelicka 17 (dodatek do „Naje Folks-Cajtung”). 27 × 19 cm. 1939 red. i wyd. H. Mendelsund.
- Współpracownicy: H. Erlich, L. Hodes, A. Kremer, J. Młotek, Noech [Portnoj], Anna Rozentel.
88. KLAJNE FOLKS-CAJTUNG [Mały Dziennik Ludowy]. Tygodnik (dodatek do „Folks-Cajtung”). Warszawa 1926, nr 1 (19 XI) — 1939, nr 504 (1 IX). Red. i wyd. M. Beser. Druk. „Di Welt”, Nowolipie 7. Redaktorzy: Ch. Sz. Každan, Jakub Pał, następnie Lejwik Hodes.
89. NAJE KULTUR [Nowa Kultura]. Czasopismo poświęcone zagadnieniom socjalistycznego uświadomienia i wychowania. Warszawa 1938, nr 1 (XI—XII) — 1939, nr 2 (I—II) — 5 (VII). Red. i wyd. D. Borensztejn. Red. i adm. Nowolipie 7. Druk. „Grafia”, Nowolipki 7. 23 × 16 cm.
90. DI SZTURM-FON [Szturmówka]. (1937 ?). Wyd. Skif.
91. UNZER KULTUR-ARBET [Nasza Działalność Kulturalna]. Biuletyn. Warszawa 1939. Wyd. Wydziału Kultury KC „Cukunft” i Centrali Skif*.
- * Zob. w innej wersji opracowane materiały do bibliografii prasy Bundu pióra doc. dr. hab. Mariana Fuksa, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, 1978, nr 2 (106) [Red.].

WYKAZ SKRÓTÓW

BJ	— Biblioteka Jagiellońska
BN	— Biblioteka Narodowa
BUW.	— Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego
CA KC PZPR	— Centralne Archiwum KC PZPR
ZIH	— Żydowski Instytut Historyczny